

POZNÁVANIE DEJÍN SLOVENSKA

Pramene, metódy a poznatky

POZNÁVANIE DEJÍN SLOVENSKA

Pramene, metódy a poznatky

Marcela Domenová
Drahoslav Magdoško
(Eds.)

UNIVERSUM
2 0 1 5

POZNÁVANIE DEJÍN SLOVENSKA. Pramene, metódy a poznatky

Editori: Mgr. Marcela Domenová, PhD.
Mgr. Drahoslav Magdoško, PhD.

Recenzenti: Prof. PhDr. Mária Kohútová, CSc.
Prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.

Obálka: Equilibria, s. r. o., Košice

Fotografie na obálke: Štefan Péchy – *Pečatidlo Provincie 13 spišských miest z prelomu 16. a 17. storočia* (MV SR, Štátny archív v Levoči);
Pečať rímsko-nemeckého cisára a uhorského kráľa Ferdinanda I. z roku 1558 (MV SR, Štátny archív v Prešove)

Ilustračné fotografie: Štefan Péchy – *Veduta mesta Spišská Nová Ves* (s. 222);
Mgr. Branislav Švorc, PhD. – *Devín* (s. 18), *Vihorlat* (s. 304), *Gréckokatolícky katedrálny Chrám sv. Jána Krstiteľa a komplex gréckokatolíckeho biskupskeho paláca v Prešove* (s. 320); PhDr. Ferdinand Uličný ml. – *Mandát uhorského kráľa Ľudovíta I. z roku 1347* (s. 202)

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať, ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv. Za odbornú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

© UPJŠ v Košiciach, autori, 2014

© UNIVERSUM-EU, s. r. o.

UNIVERSUM-EU, s. r. o., pre Katedru história Filozofickej fakulty
Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

UNIVERSUM-EU, s. r. o.,
Javorinská 26, 080 01 Prešov (www.universum-eu.sk)

Prešov – Košice 2015

ISBN 978-80-89046-90-4

OBSAH / CONTENTS

Miloslava Bodnárová – Štefan Šutaj	
Ferdinand Uličný – osemdesiatročný /	
<i>Ferdinand Uličný – the 80th jubilee .....</i>	9
Ferdinand Uličný	
Moje vzťahy k archívnictvu a dejinám Slovenska /	
<i>My relationship to the archival science and history of Slovakia .....</i>	13
Richard Marsina	
Staré Slovensko a slovenská historiografia / <i>Old Slovakia</i>	
<i>and Slovak historiography .....</i>	19
Ladislav Tajták	
Historický obraz Šariša v slovenskej a maďarskej dobovej	
historiografii a spisbe / <i>Historical image of Šariš in Slovak</i>	
<i>and Hungarian contemporary historiography and literature .....</i>	29
Ivan Chalupecký	
K otázke cirkevných archívov na Slovensku / <i>Zur Frage der</i>	
<i>Archive der Katholischen Kirche in der Slowakei .....</i>	37
Ján Košťálik	
Zemplín v kontexte historicko-geografických poznatkov /	
<i>Zemplín in the context of historical and geographical knowledge .....</i>	55
Ladislav Olexa – Ján Rákoš	
Archeologický výskum pri Kostole sv. Mikuláša v Nižnej Myšli /	
<i>Archeological excavation at St Nicolaus church in Nižná Myšľa ....</i>	77
Július Bartl	
Svätopluk – knieža alebo kráľ? / <i>Svätopluk – prince or king? .....</i>	81
Vladimír Rábik	
Villam locare et congregare. Lokačné listiny sídlisk na východnom	
Slovensku v stredoveku / <i>Villam locare et congregare. Locational</i>	
<i>charters for settlements in Eastern Slovakia in the Middle Ages ....</i>	97
Miloš Marek	
Slovenské miestne názvy v kontexte kancelárskej praxe	
stredovekého Uhorska / <i>Slovak topographical names</i>	
<i>in the context of the Hungarian Kingdom's chancery practice .....</i>	117
Leon Sokolovsky	
Pečate a znaky spoločenstiev spišských Sasov / <i>Seals and coats</i>	
<i>of arms of the communities of Saxons from Spiš .....</i>	137

Martin Šandera	
Bratřické hnutí na Slovensku v plánech a aktivitách českého krále Jiřího z Poděbrad / <i>Movement of „bratríci“ on the territory of Slovakia in the plans and activities of the Czech king George from Poděbrady</i>	153
Stanisław A. Sroka	
Každodenný život uhorských študentov na Krakovskej univerzite v stredoveku / <i>Daily life of students from the Kingdom of Hungary at University of Kraków in the Middle Ages</i>	165
Henrieta Žažová	
Stredoveká sakrálna architektúra v strednom Honte – donátori, vlastníci a ich kultúrne dedičstvo / <i>Medieval sacral architecture in the central Hont – donators, owners and cultural heritage</i>	175
Andrej Szeghy	
Kde presne ležala obec Scinthe (Sinka)? Krátka štúdia k lokalizácii zaniknutej obce / <i>Where exactly lay village Scinthe (Sinka)? A small study on localization of an extinct village</i>	195
Ferdinand Uličný ml.	
Výsadné listiny pre Prešov do konca 14. storočia / <i>Privilege charters for Prešov until the end of the 14th century</i>	203
Martin Štefánik	
Kremnická mestská kancelária od udelenia základného privilégia do vlády Žigmunda Luxemburského / <i>Die Stadtkanzlei von Kremnitz seit der Erteilung des Gründungprivilegums bis zum Ende der Regierung Sigismund von Luxemburg</i>	213
František Žifčák	
Zo stredovekých dejín Spišskej Novej Vsi / <i>From the medieval history of Spišská Nová Ves</i>	223
Drahoslav Magdoško	
K pôvodu pravidiel pre košickú mestskú radu z roku 1404 / <i>To the origin of the Košice's town council rules from 1404</i>	237
Mária Fedorčáková	
Predstavitelia mestských elít v Bardejove a ich pôsobenie v samosprávnych orgánoch mesta v 15. storočí / <i>Representatives of urban elite in Bardejov and their role in the town administration in the 15th century</i>	247

Miroslav Čovan	
Stredoveká a ranonovoveká paleografia Šariša na príklade	
epigrafických pamiatok / <i>Medieval and early modern</i>	
<i>paleography in Šariš region on example of epigraphic landmarks ..</i>	261
Gabriel Szeghy	
Mestské obranné a bezpečnostné zložky v Košiciach	
v 17. – 18. storočí. Sonda do obrannej štruktúry Košičanov	
na základe písomností v Archíve mesta Košice / <i>Security</i>	
<i>and defense in the city of Košice in the 17th and 18th century.</i>	
<i>Defensive structure of the city according to documents</i>	
<i>in the Košice City Archives .....</i>	281
Bernadeta Fabová	
Kanonické vizitácie – prameň výskumu stavu farností v oblasti	
Abovsko-turnianskej župy v 18. storočí / <i>Canonical visitations –</i>	
<i>the source for research of the conditions of parishes</i>	
<i>in Abov-Turňa county in the 18th century .....</i>	293
Alena Mišíková	
Hospodárske a sociálne pomery na panstve Michalovce	
v 18. storočí a prvej polovici 19. storočia / <i>Economic and social</i>	
<i>conditions in the dominion Michalovce in the 18th and first</i>	
<i>half of the 19th century .....</i>	305
Ján Adam	
Gréckokatolíci v Prešove do vzniku biskupstva / <i>Catholics</i>	
<i>of the Byzantine-Slavic rite in Prešov before the foundation</i>	
<i>of the bishopric .....</i>	321
Michal Murcko	
Postavenie Slovákov v obciach pripojených k Poľsku	
a ich cirkevná správa / <i>Situation of Slovaks in the villages</i>	
<i>annexed to Poland and their church administration .....</i>	333
Bibliografia prof. PhDr. Ferdinanda Uličného, DrSc.,	
za roky 2003 – 2013 / Bibliography of prof. PhDr. Ferdinand Uličný,	
DrSc., for years 2003 – 2013	356

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.

FERDINAND ULIČNÝ – OSEMDESIATROČNÝ

Osemdesiate narodeniny nášho váženého kolegu prof. PhDr. Ferdinanda Uličného, DrSc., sú príležitosťou zhodnotiť, pripomenúť si aj vyzdvihnuť jeho prácu, ktorú urobil pre slovenskú historiografiu, ale aj pre inštitúcie (Inštitút história FF Prešovskej univerzity a Katedru histórie FF UPJŠ), ktoré sa podujali zorganizovať vedeckú konferenciu pri príležitosti tohto významného životného jubilea.

Ferdinand Uličný sa narodil 18. augusta 1933 v Ploštíne. Gymnázium ukončil v Liptovskom Svätom Mikuláši v roku 1952. Pokračoval v štúdiu na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, kde začal študovať dejepis – archívnictvo. Dva semestre druhého ročníka ukončil na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Vysokoškolské štúdium zavŕšil v roku 1957 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 1958 pracoval v Prešove a stal sa riaditeľom Štátneho archívu. Tu pôsobil do roku 1961. Sprístupňoval dokumenty najmä z obdobia stredoveku a novoveku. Ako vedúci autorského kolektívu vypracoval Sprievodcu po Štátnom archíve v Prešove. Vypracoval inventáre k fondom Drugeth Humenné a Uz Uzovce. Od roku 1961 prednášal na Katedre dejín Filozofickej fakulty v Prešove UPJŠ v Košiciach pomocné vedy historické, všeobecné a české a slovenské dejiny stredoveku. Ako člen Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV bol tajomníkom jej východoslovenskej pobočky. V rámci SHS prednášal o rôznych problémoch stredovekých dejín Slovenska. Stal sa členom komisie pre vydávanie historických prameňov a komisie historickej geografie a demografie pri Historickom ústave SAV. Bol členom redakčnej rady zborníkov Nové obzory, Šarišské múzeum v Bardejove, členom Muzeálnej rady Múzea SRR v Prešove.

V čase normalizácie, v roku 1971, musel opustiť Filozofickú fakultu v Prešove, čo mu spôsobilo veľké problémy v publikačnej a organizačnej činnosti. V rokoch 1972 – 1977 sa nemohli jeho práce publikovať. Od roku 1972 do apríla 1990 pracoval v Štátom oblastnom archíve v Prešove ako odborný archivár, od roku 1981 ako vedecký pracovník a od roku 1990 samostatný vedecký pracovník. V rámci odbornej činnosti vypracoval okrem iného inventár k zemianskemu archívu rodiny Farkaš Záborské. Katalogizoval kongregačné zápisnice Šarišskej župy. V roku 1979 mu bola udelená medaila P. Križku za odbornú prácu v slovenskom archívnictve.

V roku 1990 sa opäť stal členom Katedry dejín Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove. Na Filozofickej fakulte v Prešove bol predsedom Akademického senátu FF UPJŠ, neskôr prodekanom a v rokoch 1994 – 1997 dekanom Filozofickej fakulty v Prešove. Stál pri založení Prešovskej univerzity v Prešove, ktorá vznikla odlúčením prešovských fakúlt od UPJŠ k 1. januáru 1997.

V nasledujúcich štyroch rokoch, do roku 2001, bol prof. F. Uličný vedúcim Katedry slovenských dejín a archívnicstva na FF Prešovskej univerzity v Prešove.

V roku 2008 začal prof. Ferdinand Uličný externe pôsobiť na Katedre historie FF UPJŠ v Košiciach, ktorá sa začala vytvárať po rozdelení UPJŠ.

Prof. Ferdinand Uličný vstúpil významným spôsobom do vývoja slovenskej historiografie aj do dejín vysokoškolských inštitúcií pôsobiacich vo výskume dejín a ich výučbe na vysokých školách v Prešove a v Košiciach. Patrí nepochybne medzi popredných medzinárodne uznávaných slovenských historikov zaoberejúcich sa výskumom stredovekých a ranonovovékových dejín územia Slovenska.

Vedeckú ašpirantúru (CSc.) ukončil v roku 1969 na Historickom ústavе SAV obhajobou kandidátskej práce *Osídlenie Šariša v 13. – 14. storočí*. Habilitoval sa v roku 1991 prácou *Dejiny osídlenia Liptova do konca 16. storočia* v odbore slovenské dejiny a v roku 1993 na Historickom ústavе Slovenskej akadémie vied v Bratislave obhajobou práce *Dejiny osídlenia Šariša* získal vedeckú hodnosť doktor vied (DrSc.). V roku 1994 sa stal profesorom v odbore slovenské dejiny.

Či už pracoval v archíve, alebo na vysokej škole, významnou oblasťou jeho činnosti bol vedecký výskum. Realizoval rozsiahly výskum osídľovania Šarišskej, Zemplínskej, Liptovskej a Užskej župy do začiatku 18. storočia a jeho výsledkom bolo množstvo publikácií, vedeckých štúdií, odborných i popularizačných článkov. Uvedieme len základné práce, ako *Dejiny osídlenia Šariša*, *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*, *Dejiny osídlenia Užskej župy*, *Dejiny osídlenia Liptova do konca 16. storočia*, *Vývoj osídlenia v zatopenej oblasti Liptova*, *Vývoj osídlenia doliny Ondavy*, *Podiel cirkevných inštitúcií na vývoji osídlenia a hospodárstva východného Slovenska v 12. – 16. storočí*. Metodologický charakter má príspevok *Multidisciplinárny postup výskumu včasnohistorického osídlenia Slovenska*. Počas práce v archíve vyhotovoval archívne pomôcky, spracovával bibliografické prehľady, scenáre pre výstavy i heslá pre encyklopédické práce. Ťažiskové práce sa týkali predovšetkým vývoja osídlenia Slovenska v stredoveku, fungovania verejnej správy, miest a dedín s dôrazom na demografický, etnický a konfesionálny aspekt. Dôležitú úlohu v jeho práci zohrala orientácia na pomocné vedy historické a slovenské archívnicstvo. V oblasti chronológie publikoval štúdiu *Zavedenie gregoriánskeho kalendára na Slovensku*, v oblasti dejín správy *Vznik a vývin Šarišskej stolice v 13. a 14. storočí*, *Administratívny vývin Šarišskej župy do 18. storočia*, *Včlenenie Šariša do uhorského štátu*, *K vývinu správy Šarišských miest a mestečiek v 14. – 16. storočí*. Svoju erudíciu preukázal i v oblasti diplomatiky, predovšetkým prácami *Mestské privilégiá Nemeckej Ľupče a otázka ich pravosti*, *Výsady spišských miest z roku 1271*,

Listina práv mesta Ružomberka z roku 1318, Listina Bela IV. z roku 1247 o majetkoch bardejovských cistercitov.

F. Uličný sa výrazne podieľal i na spracovaní dejín našich miest. Publikoval rad závažných článkov a spolupracoval na tvorbe monografií k dejinám jednotlivých východoslovenských miest, kde spracoval najmä staršie obdobie ich vývoja. Môžeme spomenúť *Dejiny Prešova I., Dejiny Trebišova, Dejiny Vranova nad Topľou, Dejiny Gíraltoviec, Sečovce, K dejinám Bardejova v 13. a 14. storočí*. Viacerými prácami zasiahol aj do problematiky politických a hospodárskych dejín Slovenska. Sú to napr. *Poľské vojenské vpády na Slovensko v druhej polovici 15. storočia, K vývinu poddanských pomerov koncom 18. a začiatkom 19. storočia, Vývin feudálneho panstva Sztárayovcov na východnom Slovensku od 13. – 15. storočia*. Venoval sa i výskumu reformácie na východnom Slovensku a to v prácach *Reformácia v Zemplínskej stolici v 16. až 18. storočí, Reformácia v Užskej župe* a bol i zostavovaťom zborníka *Reformácia na východnom Slovensku v 16. až 18. storočí*.

Obdivuhodné sú publikačné aktivity profesora Uličného v poslednom desaťročí. Zachytávajú široké spektrum slovenských dejín od prác regionálneho charakteru až k unikátnym analýzam v čiastkových štúdiách a syntetickým práciam. Prof. Uličný v nich prispel k poznávaniu dejín vo viacerých líniach, ktoré reflektovali široký rozsah jeho pôsobenia. Z hľadiska miesta pôsobenia tu nájdeme výstupy k „jeho“ Ploštínu a Liptovskému Mikulášu, k dejinám Prešova a Košíc. Publikoval pre inštitúcie a „miesta“, s ktorými ho spájajú profesionálne záujmy, napríklad pre Prešov (internetový časopis Inštitútu historie FF Prešovskej univerzity *Dejiny*) aj Košice (časopis Katedry historie FF UPJŠ *Mesto a dejiny*), ale aj ročenku Trnavskej univerzity (*Studia Historica Tyrnaviensia*). Od roku 2010 mu v najvýznamnejšom slovenskom periodiku *Historickom časopise* vyšli viaceré vedecké štúdie, čo je znakom vysokej vedeckej erudície aj tomto období jeho činnosti. Ďalšie vedecké štúdie vychádzali v poslednom desaťročí v popredných slovenských odborných časopisoch *Slovenská archivistika, Vojenská história, Historické štúdie*.

Z obsahového hľadiska je vo výskumnom zábere posledného desaťročia predovšetkým problematika miest a mestečiek v stredoveku na území dnešného Slovenska. Popri monografiách Ploštína a Liptovského Mikuláša, na ktorých sa podieľal ako autor aj ako spoluzostavovateľ, je treba pripomeneť spracovanie teoretických a metodologických základov problematiky miest, mestečiek (v štúdiach publikovaných v *Historickom časopise*), problematiku pomenovania etník, terminologické aspekty výskumu stredoveku, ale aj ďalšie zaujímavé výskumné oblasti (vývoja mešťianstva, problematiky stredovekých listín, stredovekých kroník a kronikárov, vývoja etník na skúmanom území, kresťanstva). Všetky tieto oblasti plynule nadväzujú na predchádzajúci výskum a výskumné aktivity.

Popri publikačných aktivitách je obdivuhodná aj organizačná a pedagogická práca. Ferdinand Uličný bol predsedom výboru Východoslovenskej pobočky Slovenskej historickej spoločnosti, podpredsedom výboru Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV v Bratislave, členom kolégia historických vied pri SAV, členom výboru Historického odboru Matice slovenskej, predsedal viacerým habilitačným a inauguračným komisiám. Bol členom slovensko-rumunskej komisie historikov, predsedom Klubu historikov v Prešove, členom redakčnej rady Historická revue, členom redakčnej rady časopisu *Slovenská archivistika*. Jeho pracovitosť a skromnosť je príkladom pre všetky nasledujúce generácie historikov. Na tomto mieste bude najlepšie použiť jeho vlastné zhodnotenie svojej práce: „*Moju prípadnú vedeckú úspešnosť preverujú kritickí historici. Za úspešné možno pokladať tie moje diela, ktoré poskytujú nové, dokázateľné poznatky o rozličných súčastiach života našich predkov. Rovnako tak aj poznatky, že mnohé pretrvávajúce poznatky a názory sú vedecky neudržateľné a udržujú iba mýty. Najväčší vlastný vedecký prínos presne, jedinečne neviem určiť, hoci prirodzene dúfam, že jestveje. Môžu ním byť súbory poznatkov, prípadne použité výskumné a rekonštrukčné metódy.*“¹

V predkladanej publikácii venovanej nášmu vzácnemu kolegovi prof. PhDr. Ferdinandovi Uličnému, DrSc., pri príležitosti jeho životného jubilea, prinášame 24 prác významných osobností slovenskej historiografie, kolegov, priateľov a žiakov, ktorí prijali pozvanie na vedeckú konferenciu organizovanú Inštitútom histórie FF Prešovskej univerzity v Prešove a Katedrou historie FF UPJŠ v Košiciach, s podporou Slovenskej historickej spoločnosti a Historického ústavu SAV. Čitateľom želáme príjemné a podnetné čítanie a jubilantovi veľa zdravia a pracovného elánu do ďalších rokov života.

Miloslava Bodnárová – Štefan Šutaj

---

1 ĎURIŠIN, Martin. 50 rokov Inštitútu histórie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Rozhovor s historikom – univ. prof. PhDr. Ferdinandom Uličným, DrSc. In *Dejiny – Internetový časopis*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 174.